

ענינים שונים בדף לט ע"א – ע"ב

שבועות לח ע"ב (בסוף), "שבועת הדיינין בלשונה ... והכא בדין הקל" (לט ע"ב); [תוספתא סוטה פרק ז הל' א, ב]

א. היקף הדין שבי"ד מאימיו עליו

רמב"ם הל' שבועות פרק יא הל' טו-יז, יט; ובכסף משנה שם
מאירי שבועות לח ע"ב (בסוף), ד"ה כל שמשביעין

ב. חומרת שבועת שקר ושוא

ביטויים שונים

א. עונש בי"ד – תמורה ג ע"א "אמר רב אידי ... אף שקר לשעבר" (ד ע"א) – וזוהי אגדה, וזוהי אגדה, וזוהי אגדה
זוהי אגדה, וזוהי אגדה, וזוהי אגדה

ב. כפרות – א. משנה יומא פה ע"ב, עד "שיבא יה"כ ויכפר"; ובגמ' שם, "תשובה מכפרת ... עד תמתון" (פו ע"א); רמב"ם הל'
תשובה ב, ב, ד; [ירושלמי שבועות פרק א הל' ו, המשנה ובגמ' שם "עשה אע"פ שלא ... שעשה תשובה"]; ב. הל' שבועות
פרק יב הל' א-ב, ובראב"ד שם; [כסף משנה שם; רדב"ז שם]

טעמה ושורשה

שמות כ: ז; ויקרא יט: יא-יג

אבן עזרא פרשת יתרו כ: ז; רמב"ן שם "וסדר זו המצוה ... הזה כהוגן"; דרשות הר"ן דרוש יא, "אין ספק ... וצריכים תיקון"¹
אבות פרק ד משנה ד; פירוש ר' יונה שם ד"ה ר' יוחנן בן ברוקה, עד הסוף; מגן אבות לרשב"ץ (=בעל השו"ת תשב"ץ) שם
ד"ה רבי יוחנן (בעיקר, עד "הנכבד והנורא"); עין יעקב (לר' יעקב אבן חביב, ממגורשי ספרד ואבי המהר"ל"ח), גמ' שבועות
לט ע"א²

[מהרש"א כאן, חידושי אגדות ד"ה שכל העולם]

רד"ק עמוס פרק ב פסוק ז, "וזהו חילול ... לה' אלוהיך"

ג. "מלמד שהשבועה חלה על שניהם"

שבועות לט ע"ב, "אם אמר איני נשבע ... חלה על שניהם"; רמב"ם הל' שבועות יא: יח
רש"י שם ד"ה חלה; [ר' חננאל לח ע"ב, "ואם אמר הריני ... לכפור ולישבע"
תוספתא שבועות פרק ו הל' ג; ר' חננאל שבועות מז ע"ב, "האי שבועת ... ונשבע על שקר"
הגהות מיימוניות הל' שבועות פרק יא אות ו
מאירי שבועות לט ע"א בד"ה איומין, "ובאה אל בית ... זה נשבע באמת" [ושם, ד"ה אמ' מתחילה (עד "בפרק שלישי")];
מאירי שבועות לה ע"ב ד"ה כשם ששבועת – תמלולו ד' פ"ח ב"ן מ' ל'אמר הל' המקומות – פ"א וכ"כ ד' ד'אמר הל' המקומות
מ"א; רמב"ם הל' טוען ונטען א: יא

¹דרשות הר"ן הדרוש העשירי

אין ספק שעבירה זו מצד עצמה, היא מיותר חמורות שבתורה. שכתוב בה (שמות כ ז) לא ינקה, והושוה לחיבי כריתות ומיתות בית דין
(שבועות לט א), לפי שהנשבע לשקר ככופר בהקב"ה, שהרי הוא כאומר שכמו שהשם יתברך אמת, כן הוא אמת מה שנשבע עליו, ואם הוא
שקר, ראה מה יעלה בידו. נמצא שעבירה זו חמורה מצד עצמה, ומצד ששונים בה תמיד, שהרי אין מספר לשבועות שהרגיל בהן מוציא
בפיו, וההמון בכלל שבועי שבועות להם, אין שום התנצלות בעבירה זו, מפני שאין טבע האדם נוטה אליה. נמצא שמתקבץ בעבירה זו, כל
מה שיתן חומר בשום עבירה בעולם. וחרמי צבור גם כן חמורים הם הרבה, וצריכים תיקון.

²עין יעקב, שבועות לט ע"א

כיון שמתמוטט בכל עמודיה ולכך מדה כנגד מדה לפי
שהוא מתמוטט יסוד עולם על כן שבועת שוא מכלה
ג"כ יסוד עציו ואבניו כדקאמר לעיל דברים שאין אש
ומים מכלין אותו שבועת שוא מכלה אותן דכתיב וכלתו
ואת עציו ואבניו: שהשבועה חלה על שניהם. פרש"י

מז מנאי טעמא אילימא משום דאיתיהב בפיני. וע"ד
הדרש י"ל הטעם משום דעל שלשה דברים
העולם עומד על הדין ועל האמת ועל השלום וזה
שנשבע לשקר נגד חבירו מעות הדין ועוקר וגורם
מריבה בינו לבין חבירו שנשבע לו לכך נודעזע העולם